

HORTOS URBANOS

DA DEPUTACIÓN DE LUGO

2026

DOSSIER #68

A RESERVA DA BIOSFERA

Que é unha Reserva da Biosfera?

Unha **Reserva da Biosfera** é un recoñecemento internacional que outorga a **Organización das Nacións Unidas para a Educación, a Ciencia e a Cultura (UNESCO)** no seo do seu *Programa sobre o Home e a Biosfera (MaB, polas súas siglas en inglés)*. Estas zonas:

- **Integran conservación da natureza, uso sostible dos recursos e xeración de coñecemento científico e tradicional.**
- Non son meros espazos protexidos en sentido estrito, senón verdadeiros **laboratorios vivos de desenvolvemento sostible**, onde comunidades, administracións e científicos colaboran.
- Procuran **armonizar a protección da biodiversidade coa actividade socioeconómica humana** —agricultura, gandería, turismo, artesanía, etc.— facendo compatible a vida e o traballo co coidado do ambiente.

Os tres niveis de xestión dunha Reserva da Biosfera

Un elemento técnico fundamental dos Programas MaB é a **zonificación integrada**, composta por tres áreas complementarias:

- **1. Zona núcleo:** área estritamente orientada á conservación da biodiversidade e dos procesos ecolóxicos.
- **2. Zona tampón:** contorna que permite investigación, educación e actividades sostibles compatibles co mantemento dos valores naturais.
- **3. Zona de transición:** espazo de convivencia das actividades humanas con criterios de sustentabilidade.

Esta zonificación garante que as funcións de **conservación, desenvolvemento sostible e investigación/educación** se interrelacionen de forma coherente.

Bases normativas e principios do Programa MaB

O Programa **MaB da UNESCO**, iniciado en 1971, non é unha lei estatal nin autonómica, senón un esquema internacional que os países membros implementan voluntariamente. En España, a incorporación das Reservas da Biosfera está apoiada polo Estado e polas comunidades autónomas, e conleva o desenvolvemento de instrumentos de gobernanza e plans de xestión específicos adaptados ao territorio.

Os principios fundamentais que inspiran o recoñecemento son:

- **Conservación da diversidade biolóxica e cultural.**

- **Uso sostible dos recursos naturais.**
- **Investigación, seguimento e educación ambiental.**
- **Participación das comunidades locais na toma de decisións.**

Esta tríade (conservación-sostibilidade-coñecemento) forma o **core** doutra dimensión clave do programa: **o desenvolvemento socioeconómico sostible baseado en criterios ambientais e culturais.**

As reservas da Biosfera en España e Galicia

España é un dos países europeos con maior presenza de Reservas da Biosfera, debido á súa diversidade de ecosistemas e ás súas longas tradicións de territorio habitado e traballado.

En **Galicia** existen **sete Reservas da Biosfera recoñecidas pola UNESCO**, recoñecendo máis do **35 % do territorio autonómico baixo esta formulación.**

As sete son:

- **1. Terras do Miño** (Lugo) – 2002.
- **2. Área de Allariz** (Ourense) – 2005.

- **3. Os Ancares Lucenses e Montes de Cervantes, Navia e Becerreá** (Lugo) – 2006.
- **4. O Río Eo, Ocos e Terras do Burón** (Lugo) – 2007.
- **5. Transfronteiriza Gerês-Xurés** (Ourense e Portugal) – 2009.
- **6. Mariñas Coruñesas e Terras do Mandeo** (A Coruña) – 2013.
- **7. Ribeira Sacra e Serras do Oribio e Courel** (Lugo e Ourense) – 2021.

Este tecido de espazos integrados baixo o concepto de Reserva da Biosfera reflicte a gran variedade de paisaxes —desde vales fluviais e humedais ata montañas medias e zonas rurais tradicionais— e a importancia de integrar conservación e actividade humana de forma sostible.

As reservas da Biosfera na provincia de Lugo

A provincia de **Lugo** é particularmente representativa neste marco internacional. En condicións actuais, **máis do 80 % do seu territorio está recoñecido como Reserva da Biosfera**, facendo de Lugo un referente de conservación sostible en España.

A continuación detállanse as Reservas da Biosfera que inclúen territorios lucenses:

Reserva da Biosfera Terras do Miño

- Foi a **primeira declarada en Galicia** (2002) e é a **máis grande da Comunidade e a segunda máis extensa da Península Ibérica**.
- **Superficie:** ~363.668,9 ha (~39 % da provincia de Lugo).
- **Municipios incluídos:** máis de vinte concellos da cuenca alta e media do río Miño (entre eles Lugo capital).
- **Valores claves:** ecosistemas fluviais de alta calidade, bosques de ribeira, turbeiras únicas (p.ex. Serra do Xistral), diversidade de fauna e flora, e paisaxes culturais coas interaccións humanas históricas.
- **Enfoque de xestión:** compatibiliza agricultura tradicional, gandería e actividades socioeconómicas con conservación ambiental, facendo especial fincapé en humedais e zonas de auga doce.

Esta Reserva é paradigmática como espazo onde a **conservación e o uso sostible** se entrelazan nas prácticas locais, incorporando tamén elementos etnográficos e culturais, o que contribúe a resaltar a relación entre medio natural e comunidade humana nun sistema complexo e dinámico.

Reserva da Biosfera "Os Ancares Lucenses e Montes de Cervantes, Navia e Becerreá"

- Declarada en **2006**, esta reserva comprende os vales e montañas do Sistema Galai-co-Leonés na zona oriental de Lugo.
- **Superficie:** ~53.664 ha.
- **Municipios incluídos:** Cervantes, Navia de Suarna e Becerreá.
- **Caracterización ecolóxica:** área de transición entre climas eurosiberiano e mediterráneo, con bosques mixtos, prados montañosos e riqueza faunística e botánica.
- **Dirección de xestión:** promove un equilibrio entre conservación dos ecosistemas de montaña e a sustentabilidade socioeconómica das poboacións aldeás que habitan a zona.

Reserva da Biosfera “Ribeira Sacra e Serras do Oribio e Courel”

- Reconocida en **2021**, abrangue territorios de Lugo e Ourense, especialmente nos vales medio dos ríos Miño e Sil.
- **Superficie total:** ~306.535 ha, con máis de 53.000 ha de zona núcleo.
- **Valores ambientais:** bosques autóctonos, hábitats seminaturais con elevada biodiversidade, variedades de flora e fauna rara ou ameazada, e fractais culturais como terrazas agrícolas e sistemas tradicionais de aproveitamento.
- **Perspectiva integradora:** a Reserva non só protexe o medio natural, senón tamén os agroecosistemas históricos —como as terrazas de cultivo en pendente— e a identidade cultural ligada ao uso sostible do territorio.

Importancia ecolóxica, social e económica

As Reservas da Biosfera son instrumentos singulares porque transcenden a mera conservación pasiva:

Conservación da biodiversidade

- Preservan hábitats clave —bosques, ribeiras, prados, turbeiras— e especies vexetais e animais relevantes dende o punto de vista ecolóxico.

Desenvolvemento sostible

- Promoven modelos produtivos que integran valorización do territorio, economía rural, turismo ambiental e intercambio de coñecemento.

Xestión integrada e investigación

- Facilitan proxectos de investigación, seguimento científico, educación ambiental e cooperación entre administracións e comunidades.

Cultura e saberes tradicionais

- Inclúen a relación histórica das poboacións cos seus usos do medio (pastoreo, agricultura, artesanía), recoñecendo que estes saberes forman parte do valor da Reserva.

Conclusión

As **Reservas da Biosfera** representan unha das ferramentas máis sofisticadas de xestión ambiental e territorial, pois integran **protección ecolóxica, investigación científica e desenvolvemento humano sostible** nun mesmo marco. En Galicia, e especialmente na provincia de Lugo, este enfoque permite conciliar a riqueza natural cunha poboación humana historicamente vinculada ao medio, convertendo estes espazos en referentes internacionais de sustentabilidade e gobernanza ambiental.

HORTOS URBANOS

DA DEPUTACIÓN DE LUGO

